

in elkaar, maar moeten leven, n van het één de brieven der telkens op de meenschap aanvallen van nood naar te houden, at kan bereikt op gezette tijden in saamkomsten, verplicht is aan te nemen. Het ontbreken, zou men kon aan noodzakelijk el, of daarmee in dit niet heeft et aan de ker-
et nu ook hier, rament zelf, dat laren niet be- moet zekerheid de Christelijke ed. Bij volwas- gedoopt worden, onderlijke waar- mat die waard- den doopeling ar een kind die moet die waar- gegeven. Waar opvoeders van Kerken daarom ders dien waar- een belofte aan- het kind af te brift over zulke s evenmin als getuigen spreekt, der Israel zulke kwam, hebben dader deze belofte om dat anders de doopen kind u worden opge- recht der Kerk
de ouders als e elschen, onder steint ieder dit hier een God- is, maar omdat antwoordelijkheid - dan spreekt het eer deze belofte opgegaan waren eischen mag. idelijk zal wezen, e vraag, of de le is, en zoo niet, an gegeven moe- ting staat van de e Kerk, die den rs toch, die den eeren, maar de en heeft, draagt twoordelijkheid, len, welke waar- en noodzakelijk
keeren van de of niet optreden p wil laten af i der ouders, e ze getuigen niet rk het kind dan pen. Waar de i den weg des tak zijn, dat de ers afgelegde bo- de kan hechten, voegen, aan de hriven op welke t worden. Zo nde, waarin ze a te veroortmo- aangezicht des het oudervat en, en daarom op niet geheel Vannet de Kerk kind ten doop te ggen, zou er van recht sprake kun- de voorgaande ist om dat recht ze hebben niet eraad te cischen, hen afgelegd, en. De vraag, oegamen waar- de Kerkraad de verantwoord- raagt. En even- te maken, van- voldoende acht, dan moeten ge- de ouders aan keraad zich te chuld, dat het e ouders, maar
gen dus maar ing over dese van de ouders, hebben we et, dat de vraag ad dit doopge- en hebben aan- waarborg biedt, ntrent dit punt ons midden ook ande dit doop- eeks Goddelijk voor ons uitge- de aanspraakde t alleen gegeven eld van het aan- ofte door de e anders, gelijk an een „wasen ad aanbeveling zenstelsel, zoo m. Kan daar- ne belofte wel borg biedt, dat eraad om zulk

een belofte te vragen, daarmede ook bewezen. Voordat we dit vraagstuk echter nader onderzoeken, zij eerst drieërlei opgemerkt.
Vooreerst, dat onze vaders niet willekeurig tot dit doopgetuigenstelsel de toe- vlucht genomen hebben, maar dat ze daarbij zich steeds beriepen op de oudheid van dit gebruik in de Christelijke Kerk. In hoeverre dit beroep op de oudheid juist is, zullen we later aantoonen, maar zeker is, dat dit argument niet zoo onbetekenend is, als men het wel heeft voorgesteld. Indien onze Kerken thans eerst dit doopgetuigenstelsel als noodhulp hadden ingevoerd, zou de vraag allicht kunnen opkomen, of zij hiermede niet op een dwaalspoor waren geraakt. Toont de geschiedenis echter, dat dit gebruik van meet af bestaan heeft, dan pleit er zeker veel voor, om dit gebruik niet lichtvaardig af te schaffen of te veroordeelen. Waar we gelooven, dat in de historie der Kerk een leiding des Heiligen Geestes heeft plaats gevonden, heeft het beroep op de historie voor ons altoos groote waarde. Wel draagt deze leiding des Heiligen Geestes geen onfeilbaar karakter en kan een beroep op de „oudheid van een gebruik“ daarom nooit volstaan, maar wie zulk een constant gebruik der Kerk verwerpen wil, heeft aan te toonen, dat dit gebruik of met de Schrift in strijd is of in de praktijk tot verkeerde toestanden leidt. Het feit, dat onze vaders, die al wat in de Kerk hunner dagen onschrijf- tuurlijk was, met zoo groote beslistheid uitgeleverd hebben, dat doopgetuigenstelsel niet hebben verworpen, pleit er zeker voor, dat van een gewoonte, die met Gods Woord in strijd zou wezen, geen sprake is. Trouwens, niemand heeft nog aangetoond, dat Gods Woord het stellen van doopgetuigen verbodt. De strijd gaat dus alleen om het praktische nut. En hier heeft de historie zeker groote waarde. Wat eeuwen lang, niet alleen door de eerste Christelijke Kerk, maar ook door onze Gereformeerde Kerken in haar bloeitijd gedaan is, kan niet als praktisch onmogelijk worden verworpen.
In de tweede plaats dient wel in het oog te worden gehouden, dat het niet voldoende is, de gebreken, die dit doopgetuigenstelsel aankleven, aan te toonen, maar dat, wie dit stelsel verwerpen wil, dan ook iets beters daarvoor in de plaats moet stellen. De critiek is gemakkelijk, zegt een Fransch sprekerwoord, maar de kunst is moeilijk. Bezwaren tegen een bepaald stelsel zijn altoos aan te voeren, en we denken er niet aan, het gewicht dezer bezwaren te ontken- nen. Maar al wat men voor dit doopge- tuigenstelsel in de plaats heeft willen stellen, is aan nog veel ernstiger bezwaren onder- bevig. Wie dit doopgetuigenstelsel afkeurt, kan slechts twee wegen inslaan. Of hij kan aan de kinderen van zulke ouders den doop weigeren, zolang de ouders nog geen belijdenis des geloofs hebben afgelegd. Of hij kan aan deze kinderen wel den doop toestaan, maar hij moet zich dan tevreden stellen met de belofte der ouders alleen. Ken andere uitweg is er niet. Het eerste nu is stellig ongeoorloofd, omdat daarmede, gelijk vroeger door ons is aangetoond, aan het recht dezer kinderen op den doop wordt te kort gedaan. En ook het tweede verdient evenmin aanbeveling, niet alleen omdat de ouders daardoor gesterkt worden in hun kwaad, maar vooral omdat de verantwoordelijkheid van den Kerkeraad niet genoeg gedeeld wordt door de belofte van degenen, die zelf niet in den weg des verbonds wandelen. Waar deze beide uitwegen afgesneden zijn, moet men wel zijn toevlucht nemen tot het doopgetuigenstelsel, niet omdat dit op zich- zelf zoo voortreffelijk is, maar omdat er geen andere uitweg uit deze moeilijkheid bestaat.
En in de derde plaats dient er op ge- wezen, dat al draagt de Kerkeraad hier de verantwoordelijkheid, uit den aard van het kerkerband toch voortvloet, dat de Kerk- raad bij zijn beslissing rekening heeft te houden met de besluiten, die de Kerken ge- meenschappelijk over dit punt genomen hebben. Hoe sterk we ook ijveren voor de autonomie der plaatselijke Kerken, hier- uit volgt geenszins, dat de beslissingen onder Generale Synodes door elken kerkeraad eenvoudig ongedaan mogen gemaakt worden. Dat zou independentistisch, maar niet Gere- formeerd wezen. De Synode van Amsterdam, die zich over dit vraagstuk heeft uitgespro- ken, nadat een vraag over dit punt uit den boezem der Kerken tot haar werd gezonden, deed dit niet bij wijze van „advies“, zoodat elke Kerk zelfstandig had uit te maken, in hoeverre dit advies profijtelijk was of niet, maar gaf een decisie. De bewoordingen van haar besluit toonen dit aan. Ze sprak van het recht, dat bedoelde kinderen op den doop hadden, en ze stelde vast, dat de garantie bij den doop door getuigen moest worden gegeven. En dat de Synode zich over deze zaak zoo beslist uitsprak, was geen heerschappij voeren over de Kerken, maar was haar recht. De zaak, waarom het hier gaat, raakt toch de Kerken in het gemeen. De vraag, welke kinderen gedoopt mogen worden en welke waarborgen bij dien doop te eischen zijn, is niet de zaak van één Kerk, maar van alle Kerken, omdat de doop het zegel is van de inlijving in de Christelijke Kerk en daarom voor al onze Kerken geldt. Als de ouders van zulk een kind verhuizen, heeft de Kerk waartoe ze voortaan behooren zullen, dien doop te erken- nen en dus ook waarborgen te bezitten, dat die doop op de juiste wijze geschied is. Daarbij komt in de tweede plaats, dat bij een zoo gewichtig vraagstuk als het recht op den doop, het zeker niet gewenscht is, dat de ene Kerk een geheel andere usantie volgt dan de andere. Niet alleen, dat dit in de praktijk tot groote verwarring aanleiding zou geven, maar het zou bij de ouders een gevoel van wrok wekken, wanneer ze wisten, dat hun kinderen in een andere Kerk wel gedoopt zouden kunnen worden, maar dat de Kerk, waartoe zij behooren, hun dit voortrecht ontzegt. Het recht der Synode

om over deze zaak een beslissing te geven, die voor alle Kerken geldend gezag heeft, kan derhalve niet betwist worden. Natuur- lijke heeft elke Kerk daarom eveneens het recht, van deze beslissing der Synode in appel te gaan op een volgende Synode, maar zoolang een Kerk dit niet doet, heeft ze aan de beslissing der Synode zich te onderwerpen. Dat een Kerk, nadat de Synode, d.w.z. de gezamenlijke Kerken, uit- spraak heeft gedaan, deze beslissing een- voudig ter zijde legt en doet alsof deze beslissing niet ware gevallen, is zeker niet geoorloofd.
DR. H. H. K.
Treestafel.
TIEMEN DE VRIES, J. D. Professor in Dutch Institutions. — DUTCH HISTORY ART AND LITERATURE FOR AMERICANS. — Lectures given in the University of Chicago. Eerdmans—Sevenema Co. Grand Rapids.
„En wat doet u nu hier in Amerika?“ Wel, mevrouw, ik doceer Hollandische in- stellingen aan de Universiteit van Chicago. Wat bedoelt u met Hollandische instellingen? Wij vatten onder die uitdrukking saam Hol- landische geschiedenis, Hollandische kunst, Hol- landische letterkunde en Hollandische taal. U doceert Hollandische letterkunde? Bestaat er dan een Hollandische letterkunde? Ik heb nog nooit gehoord, dat er een Hollandische letterkunde is. Onze vroegere landgenoot Mr. TIEMEN DE VRIES, die sedert enkele jaren, professor aan de Universiteit te CHICAGO is, vertelt in zijn boek dit gesprek tusschen hem en een Ameri- kaansche van geïmigreerde opvoeding, zijn tafe- dame aan een diner.
Haar verwonderd vragen: Is there a Dutch literature? Is tekenend en doet dan ook dienst als steekhoudend argument voor de bewering, dat een leerstoel „for Dutch Institutions“ aan Amerikaansche Universiteiten, zoodat er dan nu eindelijk een te CHICAGO is opgericht, geen overbodige weelde is.
DUTCH HISTORY, ART AND LITERATURE doet sien hoe, op de nieuwe katheder te CHICAGO een zoo op en top Nederlander als DE VRIES; — ik heb zijn portret, waarop hij zit achter zijn werktafel en vóór zijn welvoorziene boeken- kasten, dat de eerste pagina geeft, er nog eens op aangekeken — een Nederlander zoo tempera- mentvol als hij; overtuigd Calvinist en door veeljarige studie kenner onder ideële cultuur, — zijn taak opvat.
En dan wil ik, na gezette lezing van dit boek, hier maar terstond zeggen, dat wij Nederlanders, met name wij, Calvinisten, te vreden kunnen zijn over de wijze waarop PROF. DE VRIES dat doet.
Het boek is allereerst bestemd voor Ameri- kaden.
De sympathie van de Amerikaansche natie voor Holland is even diep geworteld in de historie als gedurig gekoesterd in het hart van het Amerikaansche volk. Duitzenden Ameri- kaden bezoeken jaarlijks Holland en voelen zich onder het oude democratische volk van de Hollandische Republiek meer thuis dan in enig ander land van Europa. In het winterseizoen wijden dames-clubs over heel het land, zich somtijds geheel aan de studie van Holland en trachten dan op de haar eigen wijze kennis te krijgen van „Dutch Institutions“.
Adus de schrijver in zijn INLEIDING.
Maar, gelijk het met dergelijke „women's clubs“ ook elders wel eens gaat, als de dames de rechte methode niet te pakken hebben, zou gaar het ook in Amerika. De resultaten van die Holland studie-dames-avonden in Amerika lijken over het geheel nogal vrij pover. Voor de ver- breiding van kennis onder cultuur, schijnt dit liefhebber toch niet te geven — adres aan die tafeldame van DE VRIES — wat de Ameri- kaden hebben moeten. En, het zit 'm niet alleen in gemis van methode, maar ook in de noodige hulpmiddelen. Omtrent die hulp middelen vinden wij hier inzonderheid, wat de „reisboeken“ betreft, vermakelijke staaltjes.
In dit gemis nu wil Prof. DE VRIES met zijn boek voorzien.
Toch is het werk van DE VRIES, niet aller- eerst bestemd voor die Holland zoo interessan- vindende en en jonge club-dames, maar voor des hoogleeraars eigen studenten.
Het omvat toch, behalve een INTRODUCTIE, „in achtal van zijn, op de akademische katheder, gehouden VOORLEZINGEN, waarvan de eerste al vroeger door hem in druk was gegeven.
Op verzoek van zijn studenten gaf hij ze uit. Hun klimmende belangstelling in de voorge- dragene leerstof en de overweging, dat zij aan het gedrukte, hier en daar ongewerkte en met noten verrijkte dictaat nog meer zouden hebben dan aan het door henzelf geschrevene, deden hem aan hun verzoek voldoen.
Deze acht voorlezingen, gehouden toen Dr. DE VRIES zijn ambt nog slechts kort had aan- vaard, dragen echter nog maar een inleidend karakter.
DE VRIES toont daarin, dat het hem ook aan de „ars docendi“ niet ontbreekt. Metterdaad leidt hij hier zijn hoorders in wat zij verder omtrent Holland's historie, kunst en letterkunde van hem te hooren zullen krijgen, in.
De eerste vier voorlezingen behandelen ge- schiedkundige onderwerpen, en wel: INVLOED VAN HOLLAND OP AMERIKA; HOLLANDSCHE EN AMERIKAANSCH GESCHIEDENIS, EEN VERGELI- KING; WILLEM DE ZWIJGER EN PHILIPS DE TWEEDE.
Met de vijfde, over REMBRANDT, zijn wij op het gebied van de kunst; met de zesde, over de OPKOMST VAN AMSTERDAM, op dat van de economische ontwikkeling.
In de twee laatste, over JACOB STEENDAM, DE EERSTE DICHTER IN NOORD-AMERIKA, en OVER: WASHINGTON'S IRVING EN HET HOLLANDSCHE VOLK VAN NEW-YORK, zijn wij op het gebied der letterkunde.
Om het boek en ook den geest en de methode van het onderwijs, dat DE VRIES IN AMERIKA geeft, hier in HOLLAND te doen kennen, zal ik van elk dezer acht voorlezingen een resumé geven.
Als hij, in de eerste, den invloed van Hol- land op Amerika teekent, dan wijst hij op de eenige positie van de Nederlanders ten tijde van de Amerikaansche kolonisatie; op wat Holland zoowel voor de Pelgrims-vaders als voor de Hugenoten en de Duitse emigranten is geweest, en eindelijk op de kolonisatie van de Hollandische Republiek zelf in Amerika.
Bij de vergelijking tusschen de geschiedenis van Holland en die van Amerika, in de tweede,

geeft hij een tiental punten van overeenkomst aan en wel:
De koloniale periode van Amerika met de periode waarin de Nederlandsche gewesten nog vrij los van elkaar stonden.
De onderdrukking door een vreemden souve- rein, eindelijk in een revolutie.
De onafhankelijkheidsverklaring in Amerika en de Ule van Utrecht in Holland.
De actie van Confederatie en de Afschieting van Philips in 1811.
De onafhankelijkheidsoorlog daar en hier en beide gevoerd onder de leiding van een „Vader des Vaderlands“.
Een periode van crisis zoo hier als daar.
Een periode van groei der beide Republieken bij het in-evenwicht-zijn van twee staatspartijen.
In beide landen de botsing der twee partijen, eindelijk in een burgeroorlog.
Voortbestaan, zij het ook onder veranderende namen, van de twee elander bestrijdende par- tijen, zoo in Amerika als in Holland.
En als tiende en laatste punt van overeenkomst: dat in beide landen de democratische, republi- keinische, religieuze en sociale geest van het volk, gedurende heel den loop der historie zichtbaar is.
De auteur toont hier niet minder zijn uitge- breide kennis van historisch materiaal, dan zijn combinatie-gave.
Met het groote probleem dat heel Europa gedurende de 16e eeuw in beweging bracht, — DE VRIES omschrijft het als: „dat der verhouding van Staat en Kerk, het wezen der mensche- lijke natuur, en de verhouding van den mensch tot God“, — met dit probleem als achtergrond, werkt WILLEM DE ZWIJGER met drie forsche trekken geteekend als de man, die bekwaam was om dit probleem op te lossen; als de held, die daarbij in een dooddelijk strijd alles waagde; als de martelaar, die daarvoor leed en stierf.
In de laatste voorlezing over historische onderwerpen wordt dan, tegenover den ZWIJGER, PHILIPS' karakter verklaard uit zijn geboorte, zijn opvoeding en zijn periode.
Bij het schrijven van de vijfde voorlezing, die over REMBRANDT, is van de rijke literatuur over hem, ijerig gebruik gemaakt. IMMERZEEL, VOSMAER EN BREUDUS en ook WILHELM BOHE en EMILE MICHEL, zijn hier blijkbaar geraad- pleegd. In welken zin REMBRANDT een „toon van de Reformatie“ was en in hoever wij in hem het typisch Hollandische vinden, wordt eerst aangegeven en daarna wat hem in onze dagen en bepaaldelijk voor het Amerikaansche volk, zoo aantrekkelijk maakt.
Ook de voorlezing over DE OPKOMST VAN AMSTERDAM in het einde van de 16e eeuw, is een breed opgezette studie, belicht door de geschiedenis der economische ontwikkeling in het algemeen. Deze omstandigheid doet de rijke belesenheid van den doctor Irvig uitkomen. Als akademisch docent toont DE VRIES, dat ook de levensheorie zijner studenten hem ter harte gaat, want hij verzuimt niet zijn Amerikaanschen toehoorder, ter wille van „the right equilibrium in his life system“, er op te wijzen, en dit bepaaldelijk tegenover het eenzijdig materialistische life system, dat „economie en van de belangrijke factoren in het leven is, maar niet de denge en ook niet de hoogste van alle“.
THE RISE OF AMSTERDAM at the end of the 16th century, „niet slechts een gebeurtenis in de geschiedenis van het Hollandische volk, maar een hoofdstuk uit de algemeene geschiedenis der economie“, wordt dan beschreven als resultaat van een drietel gebeurtenis: de opkomst der Hollandse steden in het algemeen tot op den Vrijheidsoorlog; de verwoesting en het verval van de Zuidelijke Nederlanden met hun steden; van de opkomst in politiek opzicht der Hollandse Republiek en ook van Amsterdam.
Ten slotte de twee voorlezingen over literaire onderwerpen.
Met HENRY C. MURPHY, die in 1861 te „Gravenhage zijn monographie: „JACOB STEENDAM. A MEMOIR OF THE FIRST POET IN NEW NETHERLAND“ publiceerde, ziet ook DE VRIES in den Hollandischen Calvinist JACOB STEENDAM, geboren te ENKHUIZEN in 1613 en gestorven te BATAVIA in 1671, den eersten dichter van NEW NETHERLAND, ja zelfs van NOORD-AMERIKA. STEENDAM, die in ons land onder den tittel: „DEN DISTELVINK“ drie bundels gedichten uitgaaf, heeft ook acht jaar in Amerika gewoond. „Goed auteur van zijn tijd geeft ons zulk een enthu- siaste beschrijving van Amerika, en heeft zulk een profetisch inzicht in de schitterende toekomst van dit land als Steendam in zijn gedichten op Nieuw-Nederland“, — zegt DE VRIES en hij toont dit aan door een drietal dezer gedichten te vermelden.
Bij deze literaire studie brengt de schrijver ook de Philologie te pas en tracht dan zijn studenten daarvan een begrip bij te brengen, waarbij hij het dan ook nog over de „wetenschap in het algemeen“ heeft.
Het breed opzetten van een akademisch be- handeld onderwerp komt ook mij, uit een oog- punt van methodiek, niet ongewenscht voor.
Maar, est modus in rebus en hier is, wat ik van de overige voorlezingen, allernist zal beweren, een excess.
Hier denk ik aan wat HEINE vertelt van dien Duitsehen geleerde, die een verhandeling zou schrijven over: „de voeten van de Ham- burgerlieden“ en toen begon met een hoofdstuk „van de voeten in het algemeen“, daarop liet volgen een over „de voeten bij de Ouden“, dan een over: „de voeten der Olifanten“, om eindelijk tot zijn onderwerp te komen.
Ook wil het mij, uit didactisch oogpunt, voor- komen, dat bij de poging om de Amerikaansche toehoorders het begrip „Philologie“ bij te brengen, de bekende definitie van mijn collega WOLTER, meer op den voorgrond had moeten staan, dan zij in deze voorlezing doet.
Tegenover de zevende geef ik dan ook de voorkeur aan de achte en laatste voorlezing, aan die waarin gehandeld wordt over WASHING- TON IRVING.
GEORGE WASHINGTON IRVING, de Ameri- kaansche schrijver die, uit een oud TONY-ge- slacht in 1783 geboren, in 1859 stierf, is onder meer ook de schrijver van twee huma- nistische, maar voor de oude Hollandische emigranten minder vleiedende werken, die hij onder den naam DIEDRICH KNICKERBOCKER uit- gaf. Het een heeft tot tittel: HISTORY OF NEW YORK, het andere RIP VAN WINKLE. Zij zijn, en dan vooral het laatste, in de Vereenigde Staten ook nu nog zeer populair.
Dat het Hollandische volk in Amerika tegen over dezen hun stamgenooten parodieerden schrijver niet sympathiek gestemd is, laat zich verstaan, waar dan nog bij komt, dat dese werken en vooral weer RW VAN WINKLE tot het voeden en instandhouden van veroordeelen tegen de Hollanders hebben bijgedragen.

De VRIES na oefent in zijn voorlezing op dees literairen arbeid van IRVING kritiek, waarbij hij onder meer zijn vondst publiceert, dat ook de fictie waarvan de schrijver voor zijn RIP VAN WINKLE gebruik maakte, niet oorspronkelijk is, maar reeds bij DIOGENES VAN LAERTE voor- komt en van dien Griekschen schrijver reeds door onzen ERASMUS was overgenomen.
Deze twee laatste voordrachten zijn bepaal- delijk bedoeld als inleiding tot een cursus over de Hollandische letterkunde. Zin voor literaire kritiek, gevoel voor poësie en warme liefde voor onze belletrie, kenmerken deze voor- lezingen en wekken, bij PROF. DE VRIES' ernst- maken met bronnenstudie, voor zulk een cursus geen geringe verwachtingen.
Zoodat ik reeds opmikte, is DUTCH HISTORY, ARTS AND LITERATURE allereerst bestemd voor Amerikanen, maar ook aan Engelsch-lezende Hollanders kan ik het ten zeerste aanbevelen.
G.
Buitenland.
Gemengd Nieuws.
De schaapherder en gruwel. Te Meir, in Midden Egypte, ongeveer twee mijlen ten Zuiden van Cairo, vindt men een menigte grafstonden van edellieden die vier-duizend jaar geleden leefden. In den laatste tijd zijn deze grafstonden uitgegraven, en daarbij heeft men vele inscripties kunnen fotografeeren, waardoor de kennis van oud-Egyptische seden en gewoonten zeer is vermeerderd. Bij sommige in- scripties, waarbij herders voorkomen, worden dese steeds bij wijze caricatuur, of met een misaank- lichaam of op verachtelijke manier voorgesteld. Dit is in overeenstemming met hetgeen in Genesis 46: 34 gelezen wordt: „want alle schaapherder is den Egyptenaren een gruwel“. Zoo wordt dus ook op dit punt, gelijk op zoo menig ander, door de nieuwste ontdekingen het Word Gods bevestigd.
In de Catholie Times, een Roomsche orgaan, stond dezer dagen de volgende opmerking: „Wij zijn van oordeel, dat de moedige daad van de broederschap Caldey en van de Angli- caansche nonnen der abdij St. Bride (die tot de Roomsche kerk overgingen) er toe zal leiden dat vele adanekende Anglianen, welke nog meenen dat de Engelse Sinaatskerk met recht kan be- schouwd worden als een leerzamer der Katholieke leer, en als een oordelhouder van Katholieke ceremonien, zich gaan afvragen of zij zulk een meening kunnen vasthouden. Waarheid is, dat men, wederkerende tot de praktijk den kerk voor de reformatie, treedt op het pad van Rome.“ Dit is ook ons gevoelen. De Ritualisten in Eng- land bereiden den weg voor een terugkeer tot Rome.
Behentenis van een liberaal predikant. De Reformation deelt de volgende bekenenis van een li- beraal predikant der Trinitatisgemeente te Charlot- tenburg mede: „Het hindert mij niet zozeer, dat tegenwoordig meer menschen dan vroeger de kerk verlaten. Maar de altijd toenemende onverschilligheid van de menschen in de groote steden maakt mij bang voor de toekomst. Het is inderdaad zoo geleg- en, gelijk het iemand die uit ervaring spreken kan, op den Trinitatiskanal ziede — dat wij moederlijk alleen staan, wij predikanten en het hooger sel- same menschen, die ons helpen het Gemeentelieven te bouwen. Wat te doen? Vraag liever: Wat is er niet gedaan om liefde voor de kerk in te boe- men? De orthodoxie, sprak men, verstaat den geest des tijds niet, zij komt met massieve dogma's voor den dag, die geen beschaafd mensch meer kan verdedigen, en belijdt formules, voor welke de menschen van dezen tijd niets meer gevoelen. Alles goed en wel. Het liberalisme kwam; het sloot een verbond met de verlichte geesten der wetenschap, het wilde de geestelijke behoeften van de moderne menscheheid voldoen en wierp zich krachtig op de redelijke-sociale vraagstukken van dezen tijd. Maar ik kan niet vinden, dat de kerk door de menschen van den tegenwoordigen tijd geliefd wordt. En hoeveel is aan beide zijden gedaan aan vereenigings- arbeid, aan pogingen om de kunst in den dienst der religie te stellen; het religieuze met het nationa- le gevoel, ja zelfs met het sportwezen te vere- nigen. Maar de vervreemding der kerk schijnt niet tegen te houden te zijn. Alleen de almaoeten der menschen en de sentimentele behoefte aan decoratie bij familiegebeurtenissen geven aan de kerk nog een restje van populariteit. Lieve kerk, houd daarmede op! Wil het voortaan niemand meer naar den zin maken. Denk uwe ideën zoo diep mogelijk door en verneder u niet door ze populair te maken. Predik getroost over de hoof- den heen. Wellicht dat dan eenigen kunne han- den uitstrekken naar het hooge dat boven hunne hoofden zweeft; maar datgene wat vanzelf spreekt en wat plat is, strekt zich niemand uit. En wees in alle dingen die het praktisch zedelijk leven aangaan, heilig onverzigtelijk; laat de wolven alleen hullen en laat de wind zich boos maken over uwen mantel.“
WINCKEL.
Voort Ginderen.
HET GOEDE DEEL.
XLI.
DE OUDE VRIENDEN.
Begrijpelijkterwijs kon graaf Otto spoedig bericht zenden, dat hij geneeld was, als he- gevoeligheid kon, zijn goederen in de Palis van de hand te doen. Niet gewillig, maar om redenen die erbij waren opgegeven.
Reeds een paar dagen later kwam uit Amster- dam een brief, waarin Lingelbach mededeelde tot welken prijs hij de bezittingen van den graaf van Rothenfels wilde koopen. „Bleek dat de voorwaarde die hij stelde, zoowel als de som die hij noemde verreweg overtroffen, wat men in zulk een benaarden tijd kon ver- wachten.“
De graaf bedacht zich dan ook niet lang. Dat had hij vroeger gedaan. Hij wist maar al te goed, dat toch in de toekomst voor hem evenmin als voor zijn volk plaats op Rothenfels weer wesen zou. Hoe moeilijk het hem ook mocht vallen dezen stap te doen, hij wist dat het was om den Heeren wil en dat trooste en sterkte hem. Hij wachtte nu slechts af, dat zijn oude vriend komen zou om het nadere af te spreken.
Doch hij wachtte vergeefs. Eerst na veertien dagen kwam er een brief, waarin Lingelbach schreef, dat hij onvoorziens te Amsterdam was opgehouden, zoodat hij nu met haast naar Duitsland moest terugkeeren en het beloofde bezoek op Groenestein niet brengen kon. Graaf Otto moest nu maar naar Neurenberg schrijven of het voorstel van Lingelbach hem naar den zin was; dan kon de zaak voortgang hebben en zou de brieschrijver alles in orde brengen.
Wel vond de heer van Rothenfels het vreemd, dat zijn oude vriend niet van de gunstige ge- legenheid gebruik maakte, om weer eens een paar dagen samen te zijn, maar hij berustte er in. Op één punt echter wilde hij om vele redenen ingelicht zijn. Vreemde Lingelbach niet, dat ook hij als ketter in moeilijkheden zou komen als hij heer van Rothenfels werd? Zoo

schreef de graaf dan naar Neurenberg met bericht dat hij voor de genoemde som zijn goederen af wilde staan, maar gaarne weten wilde, hoe zijn vriend zich uit de moeilijkheid zou redden, waarvan wij reeds spraken.
Het antwoord bleef niet lang uit. „Ik ben“, zoo schreef de heer Lingelbach, „reeds bezig de zaak in orde te brengen. En alles loopt boven verwachting goed. Wat uw andere vraag betreft, zoo vrees ik dat mijn antwoord u teleur zal stellen. Ik heb namelijk het geloof mijner vaders verlaten, en hen tot het oude weder- gekeerd, zoodat men dit hier noemt. Gij zult dat niet goedvinden, maar de omstandigheden leidden er toe, en ik zou evenals gij het land hebben moeten verlaten als ik niet tot de Roomsche kerk was teruggekeerd. Het is mij trouwens heel gemakkelijk gemaakt, en ik geloof ook niet dat men er zich veel om bekomert, wat ik eigenlijk geloof, als ik maar voor het uiterlijke met de Roomsche kerk mede ga. Trouwens, er zijn er hier meer die gedaan hebben als ik en er zullen nog wel anderen ook op uwe goederen volgen. Want het is een hard ding, waarde graaf, huis en hof te verlaten, alles aan vreemden over te geven, en voortaan buiten zijn land te moeten omzwerven. Ik heb daar den moed en de kracht niet voor. Voor de zaak waarover wij onderhandelen, kan het in elk geval niet schaden. Ik zal het mijn ouden geloofsgenooten niet lastig maken en kan wellicht nog veel voor hen doen. Koopt de regering of een fel Roomsch landheer uw goederen, dan ziet het er voor de Protestantische bewoners donker uit“.
Dat laatste moest graaf Otto toestemmen, hoewel het hem ook smartte, dat zijn oude vriend om des voordeels wille het geloof naar het Word Gods verworpen had, om zich te buigen voor het gezag van den paus. Hij schreef dus weder aan Lingelbach, ditmaal echter niet over berispingen en geldzaken, maar over hooger en gewichtiger dingen. „Wat haat het een mensch zoo diep de geheele wereld gewint, en hij lijdt schade aan zijn zelf“. Die Schrift- woorden, vroeger zoo vaak gehoord, waren het, waarop de graaf van Rothenfels zijn vriend nadrukkelijk wees. „Gij hebt het nu, zoo schreef hij, ver in de wereld gebracht, en menigen zal u gelukkig prijzen. Ook onze koop kan door- gaan, wij lij geloof dat het voor mijn onder- hoorigen nog de beste kans is. Maar overigens zou ik toch niet in uw plaats willen zijn. Want, mij dunkt, gij, die gelijk ik, geleerd hebt de waarheid van de dwaling te onderscheiden zult u herinneren dat er geschreven staat: Koopt de waarheid en verkoopt ze niet. En nu hebt gij, naar ik meen, de waarheid verkocht voor tijdelijk belang en voordeel. Gij hebt het tijdelijke hooger gesteld dan het eeuwige, en ik vrees dat dit u rouwen zal. Vergun mij, die nog altijd uw vriend wil wesen, u dit een en ander te zeggen. Vergeef mij, zoo het hard klinkt“.
Uit het antwoord dat geruimen tijd later kwam, bleek duidelijk, dat die vergeving den heer Lingelbach niet zeer moeilijk viel. Waar- schijnlijk gevoelde hij maar al te goed de waarheid van de woorden zijns vrienden, en wist er weinig tegen in te brengen. Zijn schrijven was dan ook zeer vriendelijk. Hij nootigde den graaf uit naar Neurenberg te komen, dan kon hij, Lingelbach, alles mondeling beter toelichten en hij twijfelde niet of de graaf zou grootendeels bevredigd worden.
Gij zult wel zeggen, zoo schreef hij, dat ik u weer noodzaak een verre reis te doen, maar die zou toch noodig zijn. De gehele zaak van den verkoop van Rothenfels zal veel vlugger en gemakkelijker aflopen, wanneer gij er per- soonlijk bij zijt dan indien alles schriftelijk moet behandeld worden, en uw rentmeester telkens uw bevelen moet vragen. Dan hebben we wel een jaar of nog meer noodig. Niet zonder moeite heb ik bij de regering gedaan gekregen dat u vergund wordt voor een tijd naar de Palis terug te keeren, tot al de zaken in orde zijn. Ge kunt dan alles zelf regelen en ook afscheid nemen van uw vroegere onder- danen, die ongetwijfeld zeer verblijd zullen zijn u te zien, gelijk gij hen.
Drie maanden later had er op Rothenfels een gebeurtenis plaats die nooit vergeten is, door allen die er deel in hadden.
De graaf en de gravin met hun beide kin- deren waren na lange afwezigheid weder op hun goederen aangekomen. Dat was ook vroeger wel gebeurd, en dan had er altijd groote vreemde geheerscht op Rothenfels, en was er zelfs wel eens een czerpoort opgericht.
Doch nu was het gansch anders. Want ieder op het landgoed wist, dat dit bezoek ook het laatste zou zijn. Het oude geslacht zou voortaan niet meer op het kasteel vertoeven. Nieuwe heeren zouden komen en met hen nieuwe wetten. En menigen vreesde met recht dat veel wat goed en lieflijk was nu met het oude zou verdwijnen. Men wist trouwens dat wie het Gereformeerde geloof bleef aanhangen vroeg of laat denzelfden weg zou moeten opgaan als den landheer.
BRIEFWISSELING.
A. D. v. d. H. te U. Eerstvolgend nummer gaat niet, wel later.
HOOGENBIJK.
INGEZONDEN STUKKEN.
(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie).
Hooggeacht Redacteur!
Op het zoo uitnemend geslaagd Congres voor Gereformeerde Evangelisatie werd door den Hooggeleerden Heer Prof. Dr. H. H. Kuyper een referaat gehouden, even rijk van inhoud als schoon van vorm, over het onderwerp: „de Roeping der Kerk in sake de Evangelisatie“. Aan de bespreking nam ook ik met een enkel woord deel.
Instemming betuigende met de stelling, dat in de Kerk de plicht tot Evangelisatie deels op de geloovigen en deels op de ambtsdragers rust, sprak ik de gedachte uit, dat alle corporatieve arbeid, die rechtstreeks ten doel heeft om door de propaganda van het Evangelie de Kerk des Heeren te planten of uit te beïden, niet van eens vrije corporatie der geloovigen, maar van de geïnstitueerde Kerk behoort uit te gaan. Ik bepleitte daarbij de meening, dat op het terrein der Evangelisatie, in breeden zin genomen, de geloovigen, hetzij individueel hetzij in vrije corporatie, wel velelei arbeid ter hand mogen nemen, maar dat toch de geïnstitueerde Kerk de instelling is, die de Heere roept en wil ge- bruiken om door de prediking van het Evangelie aan alle volken mede te arbeiden, opdat de verkorenen tot zijne Gemeente mogen vngadend worden. Het kwam mij derhalve voor, dat bij de beantwoording der vraag, waar de grens ligt